

Тамара ГОВОРУШКО, д.е.н., професор
Інна СИТНИК, к.т.н., доцент
Христина Заседко, студентка
Національного університету харчових технологій

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті розглянуто сутність механізму податкового стимулювання підприємства, досліджено його вплив на фінансовий розвиток підприємства.*

***Ключові слова:** податкове регулювання, механізм податкового стимулювання, податкова пільга, податок на прибуток, оподаткування, податкові канікули.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены сущность механизма налогового стимулирования предприятия, исследовано его влияние на финансовое развитие предприятия.*

***Ключевые слова:** налоговое регулирование, механизм налогового стимулирования, налоговая льгота, налог на прибыль, налогообложение, налоговые каникулы.*

***Annotation.** The article considers the nature of mechanism of tax incentives, the effect resulting from their use on the financial development of the enterprise.*

***Keywords:** tax regulations, mechanism of tax incentives, tax benefit, income tax, taxing, tax holidays.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах зниження економічної активності підприємств важливе місце має посилення позитивного регулюючого та стимулюючого впливу фінансової (зокрема, податкової) політики держави на тенденції фінансового та економічного розвитку підприємств.

В той же час розвиток підприємницької сфери України відбувається в умовах дії кризових та деструктивних тенденцій. Зокрема, частка збиткових підприємств в економіці України перевищує третину від їхньої загальної кількості.

Тому заходи державного регулювання економіки мають бути спрямованими, перш за все, на стимулювання підприємницької активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії податків і оподаткування внесли такі вчені як: М.Алексеев, А.Буковецький, М.Бунге, К.Еєберг, В.Лебєдєв, Д.Міллер, Д.Рікардо, А.Сміт, І.Озеров, І.Янжул, Л.Яснопольський. Слід відзначити праці сучасних українських вчених-економістів: О.Василика, А.Даніленка, О.Данілова, Т.Єфіменко, В.Загорського, С.Захаріна, А.Крисоватого, Ю.Киндзерського, Я.Литвиненко, С.Онишко, О.Піхоцької, В.Синчака, А.Соколовської, І.Ткачук, В.Федосова, Н.Фліссака, Л.Тарангул, О.Чередніченко, Л.Шаблістої, С.Юргелевича, С.Юрія. Проте ще недостатньо досліджені форми, методи і важелі механізму податкового стимулювання, не мають практичного вирішення окремі питання посилення позитивного впливу податкової системи на фінансовий розвиток підприємств.

Мета даної роботи: розкрити вплив механізму податкового стимулювання на фінансовий розвиток підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд завдань:

- з'ясувати сутність і структуру механізму податкового стимулювання та провести класифікацію важелів податкового стимулювання;
- дослідити вплив важелів механізму податкового стимулювання на фінансовий розвиток підприємств;
- виявити особливості податкових пільг з податку на прибуток підприємств як основи фінансового розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку теорії та практики оподаткування основна увага переноситься із фіскальної функції податків (наповнення державного бюджету) на регулюючу (можливість регулювання певних процесів і явищ в розвитку держави за допомогою інструментів оподаткування). При цьому, не слід вважати регулюючу функцію податків похідною від фіскальної, адже економічна поведінка платників податків обумовлена не тільки фактом вилучення державою частини їх доходів, але й визначається умовами цього вилучення, тобто порядком оподаткування, а також особливостями та співвідношенням інших елементів податків [2, с. 38].

Термін «податкове регулювання» слід розглядати як процес, що базується

на свідомому, активному й цілеспрямованому використанні існуючої незалежно від волі суб'єктів управління регулювальної функції податків з метою отримання певних соціально-економічних наслідків і результатів [2, с. 41].

В свою чергу податкове стимулювання виступає підфункцією податкового регулювання (рис. 1). Отже, стимулююча функція податків полягає у здатності системи і податкової політики держави позитивно впливати на економічне зростання, розвиток науки, підприємницьку діяльність тощо.

Механізм податкового стимулювання розглядається як система важелів, форм, методів, інструментів державного впливу, спрямованих на стимулювання економічної та фінансової діяльності платників та підвищення її ефективності шляхом зміни податків і оподаткування [3, с. 5].

До основних важелів механізму відносять: податкові пільги; спрощення податкового адміністрування; податкову угоду; податковий кредит (відшкодування); податковий вексель.

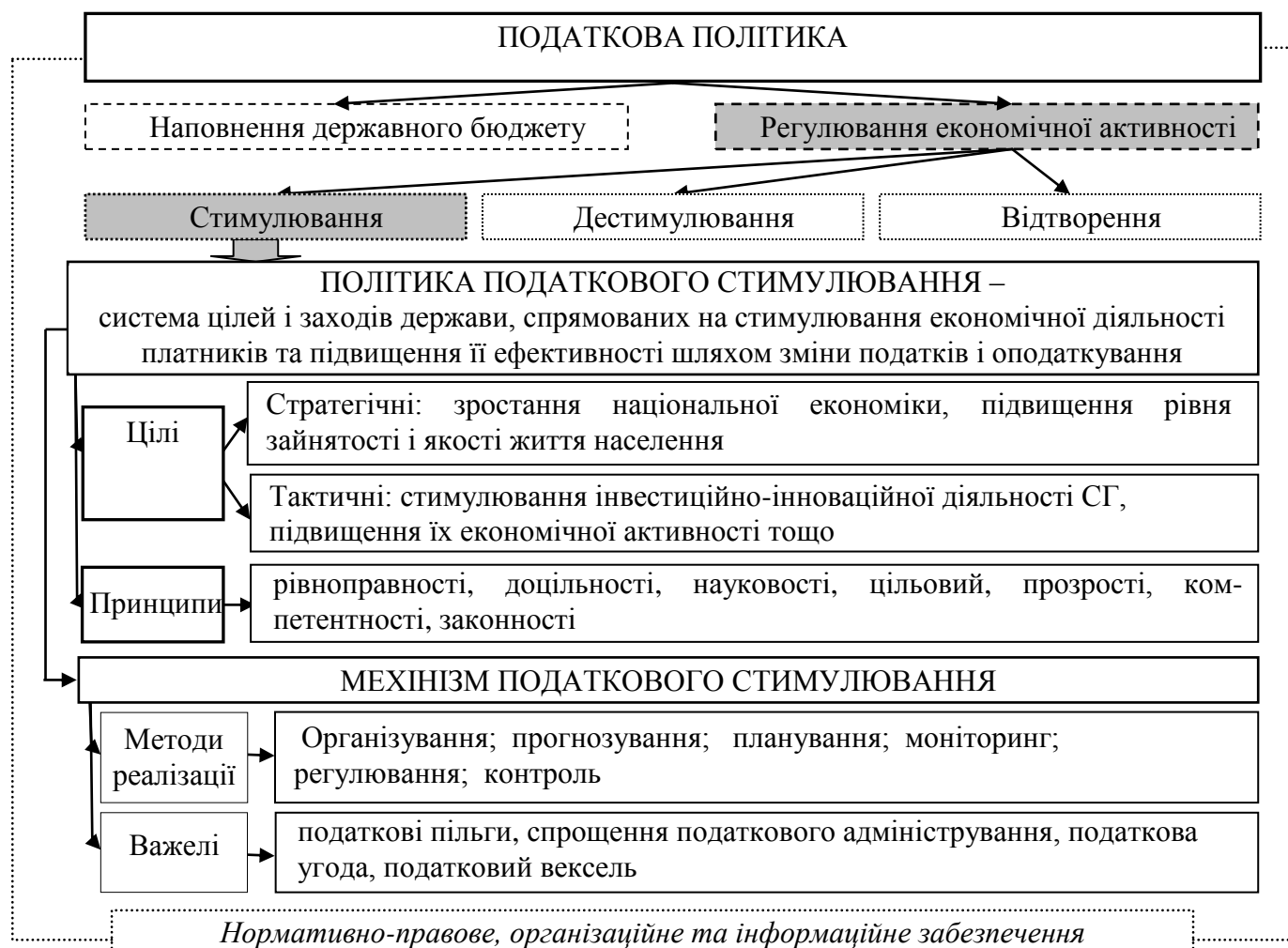

Рис. 1. Податкове стимулювання в системі податкової політики [3, с. 6]

Проте зараз політика податкового стимулювання переважно реалізується за рахунок застосування податкових пільг. Згідно з ПК України податкова пільга - передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, визначених Податковим кодексом України [6].

Податкова пільга надається шляхом:

- а) податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- б) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
- в) встановлення зниженої ставки податку та збору;
- г) звільнення від сплати податку та збору [6].

Особливості застосування, механізм надання пільг та їхній вплив на різні сторони фінансово-господарської діяльності платників податків доцільно розглядати в розрізі окремих податків та інших обов'язкових платежів.

Основним податком, який впливає на фінансовий розвиток підприємств, є податок на прибуток. Прибуток для підприємства є багатогранною категорією, що впливає на всі сторони підприємницької діяльності. Сама суть підприємництва передбачає основною метою ведення господарської діяльності отримання прибутку. За рахунок прибутку підприємство має можливість вкладати кошти в розширення спектру своєї господарської діяльності. Прибуток може спрямовуватись на формування резервного капіталу, здійснення інвестиційної діяльності, створення додаткових соціальних гарантій працівникам, для виплати частини дивідендів власникам підприємства. Але, таким чином перерозподіляється чистий прибуток, тобто прибуток після оподаткування. Тому, наслідком оподаткування прибутку вже будуть масштаби та обсяги здійснення описаного розподілу [5].

Через систему оподаткування прибутку держава має можливість впливати на такі напрямки фінансово-господарської діяльності підприємства, як: вибір форми господарювання і напрямків вкладання коштів, джерел фінансування та інвестування, швидкість оновлення матеріальної бази підприємства, порядок

розподілу прибутку, розподіл матеріальних та трудових ресурсів між окремими сферами, діяльність в тіньовому секторі економіки, особливості стимулювання праці, застосування новітніх технологій та ін.

Стимулюючий вплив цього податку на фінансовий розвиток підприємства проявляється через пільгове оподаткування прибутку, яке може здійснюватись шляхом:

- звільнення від оподаткування;
- регламентування механізму визначення доходів підприємства, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування;
- особливості визначення витрат підприємства, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування;
- податкові канікули;
- зниження ставки податку на прибуток та її диференціація.

За допомогою звільнення від оподаткування відбувається стимулювання розвитку: підприємств та організацій, заснованих громадськими організаціями інвалідів; підприємств, які виробляють продукти дитячого харчування тощо.

Шляхом регламентування механізму визначення доходів підприємства держава має можливість не тільки істотно скоротити чи збільшити податкове навантаження, але й сприяти вибору напряму вкладення коштів, забезпечити справедливе оподаткування та ін. Тобто, розширення переліку доходів, що враховуються до об'єкта оподаткування, або звуження число доходів, що не включаються до об'єкта оподаткування, при незмінних умовах формування витрат підприємства та амортизації може призвести до значного збільшення податкового тиску на підприємство навіть без зміни ставки оподаткування. Наслідком таких дій є зменшення обігових коштів, які могли б вкладатись в розширення діяльності, зменшення рентабельності підприємства, внаслідок чого його власники можуть взагалі відмовитись від здійснення підприємницької діяльності, знайшовши альтернативні шляхи капіталовкладення.

Стимулювати фінансовий розвиток вітчизняних підприємств можна за допомогою внесення певних обмежень щодо доходів, які враховуються до об'єкту оподаткування.

Одним з найважливіших податкових важелів в оподаткуванні прибутку можна назвати особливості визначення витрат підприємства, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування. Адже залежно від їх переліку змінюється розмір податкового навантаження. При дуже широкому списку витрат, які можна враховувати при обчисленні об'єкта оподаткування, підприємство може взагалі не мати податкового зобов'язання з даного податку [5].

Також особливістю регулювальної здатності податку на прибуток є ще й те, що даний податок корегує, зменшує податкове навантаження на підприємство щодо інших податкових платежів. Це може здійснюватись за допомогою включення чи виключення різноманітних податків до доходів та витрат підприємства.

Іншою податковою пільгою, що сприяє збільшенню ефективності фінансової діяльності підприємства, є податкові канікули.

Зміст цієї пільги полягає в тому, що суб'єкт господарювання звільняється на визначений час (як правило до 5 років) та при додержанні певних умов від сплати податку на прибуток [1, с. 176]. Це дозволяє тимчасово зменшити податкове навантаження на таких платників, що дає їм змогу вивільнити певну суму коштів для розвитку підприємницької діяльності.

На період з 01.04.11 р. до 01.01.16 р. вводяться податкові канікули, тобто застосовується ставка 0% для платників податку на прибуток, у яких розмір доходів кожного звітного податкового періоду нарастаючим підсумком із початку року не перевищує трьох мільйонів гривень, а розмір нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) працівників, є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом. Це стосується тих платників, які відповідають одному з таких критеріїв:

- утворені після 01.04.11 р.;
- діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує трьох мільйонів гривень та у яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;
- які були зареєстровані платниками єдиного податку в період до набрання чинності ПК та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від

реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до одного мільйона гривень та середньооблікова кількість працівників становила до 50 осіб.

Проте, даний вид стимулювання передбачає використання коштів, не перерахованих до бюджету при застосуванні ставки податку 0%, наперед зазначені Податковим Кодексом цілі, а саме на переоснащення матеріально-технічної бази, на повернення кредитів, використаних на вказані цілі, і сплату процентів за ними та/або поповнення власних обігових коштів, тобто для забезпечення фінансового розвитку таких підприємств за допомогою фінансування діяльності за рахунок несплаченого податку.

В стимулюванні чи стримуванні підприємницької діяльності досить важливу роль відіграють ставки оподаткування. Цей важіль найкраще застосовувати при необхідності врегулювання діяльності всіх платників податку, адже збільшення чи зменшення ставки призведе до зміни обсягу наявних фінансових ресурсів у всіх його платників, на відміну від внесення змін до переліку доходів чи витрат, визначення амортизації, адже існує велике різноманіття видів діяльності підприємств, які передбачають отримання доходу з різних джерел, різноманітні за складом витрати та різні потреби в оснащеності основними фондами, а ставка податку може бути одна для всіх.

Згідно із Податковим кодексом передбачено поступове зниження ставки податку на прибуток до 16% (з 01.04.11 р. застосовується ставка - 23%; з 01.01.12 р. - 21%; з 01.01.13 р. - 19%; з 01.01.14 р. - 16%), метою якого є поступове зменшення податкового навантаження на підприємства.

Отже, за допомогою механізму податкового стимулювання, держава має можливість не тільки акумулювати доходи, а й впливати на різноманітні аспекти та результати фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Висновки

За час незалежності в Україні вже сформувався механізм податкового стимулювання, проте він є дуже недосконалим. Існує багато недоліків у застосуванні важелів податкового стимулювання, проте ні новий Податковий кодекс України ні жоден інший законодавчий акт не вирішує цієї проблеми. Застосування податкових стимулів не дає змогу зменшити податкове навантаження

на підприємства, сприяти позитивним змінам у його фінансово-економічному розвитку. Податкова політика України залишається орієнтованою на виконання фіскальної функції податків та наповнення державного бюджету і правильно не використовує свого стимулюючого потенціалу.

В Україні найбільш дієвим і поширеним важелем механізму податкового стимулювання є податкові пільги. Кожне підприємство має змогу отримувати ту чи іншу пільгу в процесі своєї діяльності. Податкові пільги надаються з метою зменшення податкового навантаження на підприємства і підвищення результативності їх діяльності, що призведе до покращення багатьох показників ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Проте їх невміле використання сприяє ухиленню від сплати податків; породжує ланцюгову реакцію боротьби інших галузей і суб'єктів господарювання за пільги, спонукаючи останніх використовувати наявні ресурси не на підвищення ефективності господарювання, а на лобювання своїх інтересів в уряді і парламенті з метою отримання податкових пільг; має низьку адресність і виходять за межі початкових цілей їх надання.

Створення в Україні ефективної системи податкового стимулювання потребує перегляду дієвості податкових пільг, які надаються державою сьогодні, та державної підтримки розвитку інвестиційно-інноваційної інфраструктури з використанням світового досвіду, враховуючи особливості економіки України.

Для покращення потенціалу податкової політики в Україні необхідно серед багатьох цілей та пріоритетів податкової політики визначити основним стимулювання економічної активності підприємств. В сучасних умовах впровадження стимулюючого потенціалу податкової системи можливе через: удосконалення процедури адміністрування ПДВ, особливо його відшкодування; зниження ставки податку на прибуток загалом та введення зниження ставки податку на частину прибутку, яка реінвестується у модернізацію виробничих фондів підприємств; запровадження системи інвестиційно-інноваційних податкових кредитів з податку на прибуток підприємств для всіх суб'єктів господарювання, що здійснюють кваліфіковане інвестування інноваційного спрямування; зниження податкового навантаження на фонд оплати праці.

Література

1. Данилишин Б. М. Державна підтримка та податкове регулювання підприємницької діяльності в Україні: монографія. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 295 с.
2. Іванов Ю. Функції податків та податкове регулювання / Ю. Іванов // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. - № 19. – С. 36 – 43.
3. Ільєнко Р. В. Важелі податкового стимулювання розвитку виробничої сфери: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук.: спец. 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит» / Р. В. Ільєнко. – Львів, 2010. – 20 с.
4. Корзун Р. Ю. Податок на прибуток підприємств у контексті реформування податкового законодавства України / Р. Ю. Корзун, Т. В. Мединська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.1. – С. 308-313.
5. Лєвошко Л. В. Податок на прибуток як інструмент регулювання підприємницької діяльності / Сьома Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасний соціокультурний простір 2010» // www.intkonf.org
6. Податковий кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // www.rada.gov.ua
7. Податковий словник-довідник / за ред. Л. Л. Тарангул. – К.: Знання України, 2010. – 155 с.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СИСТЕМНИЙ ПРОЦЕС

М.І. Арич

Національний університет харчових технологій

Управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства (далі УФЕРДП) собою два аспекти: перший, що розглядає дану діяльність як функцію фінансового менеджменту та другий – управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства ототожнюється з процесом управління прибутком. Однак, науковець Р.Скалюк вважає, що УФЕРДП є значно ширшим ніж тільки управління прибутком та ототожнення його з функціями фінансового менеджменту є недоцільним [3, 88]. Вороніна О. стверджує, що «управління фінансовим результатом – це процес пошуку та реалізації найбільш

ефективних рішень щодо формування, розподілу й використання фінансового результату, який базується на координації дій з іншими підсистемами управління підприємством, на підставі зворотного впливу, та здійснюється для досягнення стійкого фінансового стану й ефективної діяльності підприємства» [1, 9]. Управління фінансовими результатами є цілою системою організаційно-управлінських заходів, одним із елементів якої є управління прибутком, метою якого є визначення методів його найбільш ефективного формування, розподілу та використання, що забезпечить стабільний розвиток підприємства та приріст його ринкової вартості [4, 12]. Діяльність з управління прибутком підприємства є надзвичайно важливим аспектом його діяльності, тому повинна проводитись у чіткій послідовності кроків, які передбачають здійснення відповідних управлінських рішень. З цією метою науковець Н.Пігуль створив структурно-логічну схему процесу управління прибутком, до якої входить процес формування прибутку, його розподілу та організаційно-методична система управління прибутком [2, 127].

У процесі розробки стратегій управління прибутком підприємства вчений-економіст Г.Жилякова вважає, що потрібно брати до уваги життєвий цикл організації, таким чином щоб враховувати особливості діяльності підприємства на кожному з етапів, а відповідно до цього і реалізувати найбільш ефективну стратегію управління прибутком [5]. У процесі дослідження УФЕРДП доцільно розглянути економічний механізм УФЕРДП, що передбачає комплекс організаційно-управлінських підсистем, які забезпечують виконання спеціальних процедур: організація, інформаційне забезпечення, управління та контроль. Кожна з даних процедур містить у собі ґрунтовну деталізацію елементів, які найбільш повно характеризують суть процедури [3, 90].

УФЕРДП – це комплекс управлінських заходів, методів та інструментів визначення і реалізації найбільш ефективних рішень щодо формування, розподілу та використання фінансово-економічного результату діяльності підприємства для досягнення його цілей та мети створення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вороніна О.О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Олександра Олександрівна Вороніна; Харківський національний економічний ун-т. – Х., 2009. – 20 с.
2. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства / Н.Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – № 28. – С. 125-132.
3. Скалюк Р.В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування / Р.В. Скалюк // Економічний вісник Донбасу. – 2011. - №2. – С. 86-93.
4. Чалапко Л.Д. Механізм управління фінансово-господарськими результатами діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Лідія Дмитрівна Чалапко; Класичний приватний ун-т. – З., 2009. – 23 с.
5. Жилиякова Г.С. Вибір оптимальної стратегії управління прибутком підприємства [сайт <http://www.nbu.gov.ua>].